

ПЕРЕДМОВА

Концептуальні засади укладання корпусу автентичних поетичних текстів для формування іншомовної комунікативної компетенції на основі шедеврів англomовної поезії

У зв'язку з фундаментальною метою освіти – формування людини культури як духовної і моральної особистості, що є викликом цивілізації внаслідок кризи духовності ХХ століття, на думку видатних культурологів, філософів і педагогів сучасності, основою освіти має стати культура і що немає нічого, що увійшло б у зміст освіти, крім культури. Ось чому освіта має бути моделлю культури як система духовних цінностей, набутих людством за всю історію свого існування.

Постановка загальної проблеми дослідження. Порівняння змісту загальної та іншомовної освіти виявляє значну культурологічну прогалину в останній і за значних досягнень в методиці навчання спілкування в типових ситуаціях повсякденного характеру ситуативно-комунікативний підхід не зробив вагомому внеску у її системне культурологічне наповнення. Оволодіння базовими структурами мови і мовлення у типових ситуаціях буденного спілкування, в яких може опинитися людина за кордоном, не передбачає бесід висококультурних, високоосвічених або просто інтелегентних людей про актуальні проблеми політики, моралі, права, релігії, культури і мистецтва. Зміст текстів сучасних підручників також не відзначається системною культурологічною наповненістю, а робота над ними спрямована передусім на мовну форму, тобто має мовноцентричну спрямованість, як і ситуативно-комунікативна концепція навчання. Однак, крім функції буденного спіл-

кування, мова виконує багато інших важливих функцій, зокрема, культуроносно, гуманістичну, пізнавальну, мислетворну, емотивну, аксіологічну та естетичну, оволодіння якими ще недостатньо реалізоване в іншомовній освіті. Мова як засіб вираження духовної культури народу і реалізації перелічених функцій найповніше виявляє себе в текстах культури, якими постають пам'ятки літератури і поезії, визнані вершинними творами національної мови і літератури, що мають непроминальну ідейно-естетичну цінність. В них відображена історія і традиції народу, національний характер і менталітет, духовні та естетичні цінності, а також історія мови.

Актуальність загальної проблеми дослідження. Науково-методична система реалізації культуроносної, пізнавальної, аксіологічної, емотивної та естетичної функцій іноземної мови, яскраво виражених у шедеврах автентичної художньої літератури і поезії, перебуває на етапі теоретичної і практичної розробки і досі надзвичайно **актуальна**, оскільки видатні АХТ та АПТ мають необмежені можливості цілісного і системного впливу на інтелект і почуття, світогляд і світорозуміння, розвиток пізнавальних і творчих здібностей, моральної та емоційної сфери, загальної культури і культури іншомовного мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливий потенціал у цьому плані має поезія як одне з найвищих досягнень людства, яку Г. Гегель назвав найважливішим із п'яти основних видів мистецтва (3, с. 343), а І. Кант – вищою формою художньої творчості (4, с. 168). Хоч частка поезії в золотому фонді культурного і літературного надбання людства і кожного народу не менша від художньої прози, проте автентична поезія цілком необґрунтовано посідає ще дуже незначне місце в іншомовній підготовці високоосвіченого філолога порівняно з її значенням у національній і світовій культурі, хоч, за словами Дж. Фаулза, поезія “навіть тепер в більшій мірі, ніж будь-яке інше мистецтво, залишається душею нації, її неповторною таїною, її свята святих” (цит. за Л. П. Смеляковою).

Філософська герменевтика ХХ століття розкрила глибинну сутність поезії як засобу пізнання та естетичного вираження екзистенційної сутності людського буття (1, с. 218), на основі якої поезія визнана мірою людської доброти і людяності (2, с. 204), методом пошуку істини (3, с. 216), початком існування культури (4, с. 195), екзистенційно-естетичним методом художнього пізнання (5, с. 7), засобом формування життєвої компетентності (7, с. 9) та ціннісно-сислової орієнтації особистості. Це ставить вивчення поезії на одне з провідних місць у змісті загальної та іншомовної освіти як моделі світової і національної культури.

Виділення нерозв'язаних раніше частин загальної проблеми. Дослідники відзначають такі дистинктивні характеристики поетичного тексту, як “інформативна конденсованість” та “гіперсемантичність” (6, с. 27), висока концептуальність, емоційність та образність, а також ритмічність, мелодійність та милозвучність за надзвичайної лаконічності. Перелічені особливості зумовлюють невичерпні естетичні, пізнавальні, комунікативні, орієнтаційно-ціннісні, мнемонічні, виховні та навчальні можливості АПТ для інтенсивного формування всіх компонентів іншомовної компетенції. Для реалізації цих можливостей потрібне розроблення іншомовної поетичної дидактики і першим кроком до її створення має стати відбір АПТ, які увійдуть у корпус шедеврів іншомовної поезії та їх розподіл за роками навчання і формами роботи.

Актуальність конкретних проблем дослідження. Концептуальні засади відбору текстового матеріалу автентичної художньої літератури (АХТ) розробила провідна вчена Київської науково-методичної школи Л. П. Смелякова. Дослідниця уклала корпус англomовних художніх творів для всіх років навчання, однак, як зазначала вчена, досі не розв'язана проблема відбору автентичних поетичних творів і його теоретичного обґрунтування (6, с. 31), що зумовлює актуальність її розв'язання. Тут доречно згадати слова Т. С. Еліота, що “Англія з усіх мистецтв найбільшого успіху досягла в поезії”.

Метою та завданнями навчального посібника є урахування принципів та критеріїв відбору АПТ, відбір шедеврів англійської та американської автентичної поезії та їх перекладів, розподіл творів за роками навчання та формами роботи на старшому етапі ВНЗ.

Оскільки теоретична поетика трактує поетичний текст як різновид художнього тексту і поширює загальні положення теорії художнього тексту на поетичний, доцільно застосувати принципи відбору автентичних художніх творів, сформульованих Л. П. Смеляковою, та визначити критерії відбору АПТ з урахуванням особливостей їх змісту і форми та сприймання іншомовною особистістю.

Беручи до уваги домінуючу в поетичному тексті естетичну функцію та інформацію, яка містить, крім власне естетичної – аксіологічну (ціннісну), катартичну, гедоністичну та сугестивну, першорядним принципом у процесі відбору поетичних текстів визначено **принцип естетичного впливу твору на читача та критерій його естетичної цінності**, за яким добираються насамперед шедеври автентичної поезії як найдовершеніші поетичні твори, що належать до золотого фонду національної і світової культури та визнані золотими сторінками національної мови і літератури.

Оскільки поетичний текст як текст культури є носієм загальнолюдських, національних і особистісних моральних та екзистенційних цінностей, треба визначити його соціокультурну цінність за допомогою аналізу змісту духовних цінностей та антицінностей, виражених автором у творі, зокрема і через персонажів, а також їх важливості для формування іншомовної та інокультурної особистості майбутнього філолога. Отже, **принцип врахування соціокультурної цінності**, який стосується ціннісно-смыслового змісту АПТ та формування пізнавального тезаурусу понять і цінностей читача автентичної поезії і виступає змістовою основою іншомовного висловлювання про твір, є наступним за значенням у формуванні корпусу АПТ для аудиторної та самостійної роботи філологів на старшому ступені навчання.

Однак формування іншомовної компетенції на основі АПТ не буде ґрунтовним і повним, якщо не буде враховано загальнодидактичного принципу системності у відборі навчального матеріалу. Це зумовлює **потребу застосування системно-літературного принципу під час укладання корпусу автентичних поетичних текстів**. Цей принцип реалізується на основі положення про те, що літературний процес складається з трьох основних систем – літературної епохи, контексту світового літературного процесу та літературних напрямів, до яких належать жанри, стилі, творчі індивідуальності поетів-класиків національної поезії та відомих сучасних авторів. Відповідно до цього принципу кількісні показники відбору АПТ мають відображати художні досягнення кожної літературної епохи та поетичного напрямку.

Реалізація мотиваційних і змістових потенцій АПТ неможлива без адекватного сприйняття мовного вираження його змісту, який має бути співвіднесений із вербально-семантичним рівнем іншомовної особистості або його лексиконом. Лексико-стилістичний потенціал, завдяки трьом названим вище базовим принципам їх відбору та **критеріям художньо-естетичної та соціально-культурної цінності, а також системності історико-літературного процесу**, дає можливість відобразити у всій повноті багатство англійського поетичного мовлення і сприятиме збагаченню загального і спеціального поетичного лексикону студентів, системному ознайомленню з основними стилями епох і напрямів англомовної поезії та індивідуальних стилів видатних англійських і американських поетів. Тому **принцип врахування лексико-стилістичного потенціалу твору** є важливим для поступового ускладнення мовного рівня АПТ на різних ступенях навчання і потребує попереднього аналізу кожного твору згідно з критерієм лексико-стилістичної трудності і цінності для прогнозування труднощів сприймання та потенціалу збагачення іншомовного лексикону.

З погляду врахування вікових психологічних особливостей студентів старшого ступеня навчання важливий **принцип відбору**

АПТ за проблемно-смысловим потенціалом, тому що він визначає усномовленнєвий потенціал твору, який є важливим фактором ефективного формування іншомовної комунікативної компетенції.

В основі поетичного твору завжди лежить певна життєва проблема, конфлікт чи протиріччя у стосунках, принципах та духовних цінностях ліричних персонажів та їх неординарне вирішення автором. Тож, з одного боку, АПТ є ідеальним джерелом проблем і розмірковувань геніальних мислителів, а з другого – еталоном для навчання студентів міркування як розв'язання життєвих проблем і протиріч та аргументування своєї думки з погляду іншомовної особистості. Отже, поетичний текст визначають як “складно збудований смисл” (5, с. 29), а поетичний код для того й існує, щоб складно закодувати цей “гіперконденсований” смисл. Це кодування здійснюється за допомогою високої концептуалізації конкретно-фактуальної інформації, якій надається додатковий абстрактно-узагальнювальний, а також емоційно-оцінювальний та образно-естетичний смисл. Крім того, носіями поетичного смислу стає кожне слово, граматична структура, рима, розмір, ритм і навіть фонема та морфема. Розуміння смислу/смислів АПТ становить ще одну проблему, яка, маючи вміння декодування смислу, зокрема образно-символічного і метафоричного, є додатковим стимулом іншомовного висловлювання про поетичний твір. Крім того, АПТ доцільно розглядати як засіб формування літературно-поетичної компетенції, яка охоплює, крім діяльності читання, інтерпретацію та критичну оцінку прочитаного твору. Результатом зрілого читання є розуміння смислу АПТ, його ідейно-естетичного змісту, а також наявність естетичної реакції, без яких неможлива оцінка прочитаного та його інтерпретація. Проблемність, емоційність, образність, метафоричність, символічність та естетичність АПТ зумовлюють його високий потенціал як стимулу естетичної реакції і мовного вчинку усного висловлювання, що пояснює потребу принципу **врахування усномовленнєвого потенціалу тво-**

ру (6, с. 23) під час відбору АПТ для формування іншомовної комунікативної компетенції.

Значення та новизна дослідження. На основі теоретично обґрунтованих принципів і критеріїв відібрано автентичні англійськомовні тексти для їх читання, аналізу та інтерпретації з метою інтенсивного формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів-філологів.

Твори для аудиторної роботи зі студентами III курсу

W. Blake. The Lamb. John Donne. The Computation. Robert Burns. A Red Red Rose. John Barleycorn. William Wordsworth. The Daffodils. My Heart Leaps Up. John Keats. The Bright Star. Edgar Poe. Eldorado. William Shakespeare. Sonnet 130. Sonnet 116. Romeo and Juliet. Balcony Scene. Alfred Tennyson. The Eagle. A Farewell. George Gordon Byron. Sonnet on Chillon. Henry Wadsworth Longfellow. The Arrow and the Song. Emily Dickinson. If I can stop one Heart from breaking. Hope. There is no Frigate like a Book. Robert Frost. The Road Not Taken. Rudyard Kipling. Mother o' Mine. William Butler Yeats. He Wishes for the Cloths of Heaven. Kindness is the Word. Evaleen Stein Up Little Ones! Valerie Bloom. Time. Richard Brautigan. All girls should have a poem. Love Poem. 30 cents, two transfers, love. Just because. The Wait.

Твори для позааудиторної та самостійної роботи на III курсі

Thomas Wyatt. Noli me tangere. Philip Sidney. Nurse Beauty. W. Blake. The Fly. The Lily. Night. Love's Secret. Robert Burns. My heart's in the Highlands. For The Sake O'Somebody. William Wordsworth. We Are Seven. Thomas Moore. Evening Bells. Ralph Emerson. Fable. John Keats. On the Grasshopper and Cricket. The Human Seasons. Percy Bysshe Shelley. To the Moon. On a faded violet.

Edgar Poe. Annabel Lee. Robert Louis Stevenson. Heather Ale. Walt Whitman. O Captain! My Captain! Robert Frost. Dust of Snow.

**Твори для аудиторної роботи
зі студентами IV курсу**

Caedmon's Hymn. Geoffrey Chaucer. General Prologue of the Canterbury Tales. Edmund Spenser. One day I wrote her name upon the strand. W. Blake. The Tyger. John Donne. At the round earth's imagined corners. W. Shakespeare. Sonnet 73. Sonnet 66. Monologue of Hamlet. Ben Jonson. On My First Son. John Milton. On His Blindness. Robert Herrick. Cherry-ripe. Robert Burns. My heart's in the Highlands. William Wordsworth. Sonnet Composed Upon Westminster Bridge. Rudyard Kipling. If. George Gordon Byron. She walks in beauty like the night. George Gordon Byron. Stanzas. Robert Southey. The Complaints Of The Poor. Percy Bysshe Shelley. Ozymandias. John Keats. When I have fears that I may cease to be. Lord Alfred Tennyson. Break, Break, Break. Crossing the Bar. Henry Wadsworth Longfellow. A Psalm of Life. Excelsior. The Song of Hiawata. Part I. The Peace-Pipe. Edgar Poe. A Dream Within a Dream. Elizabeth Barrett Browning. How do I love thee? Sonnet 43. Christina Rossetti. A Birthday. Anne Bradstreet. To My Dear and Loving Husband. Walt Whitman. Leaves of Grass. What is the grass? Carl Sandburg. Grass. Robert Frost. Fire and Ice. Nothing Gold Can Stay. William Butler Yeats. The Rose of the World. No Second Troy. Walt Whitman. O Captain! My Captain! Beat! beat! drums! Roupert Brooke. A Soldier. Wilfred Owen. Dulce et decorum. Sara Teasdale. There will come soft rains. W. H. Auden. O where are you going? Philip Larkin. The Trees. This Is The First Thing. Maya Angelou. Caged Bird.

**Твори для позаавдиторної
та самостійної роботи на IV курсі**

Geoffrey Chaucer. General Prologue of the Canterbury Tales. Thomas Wyatt. In Aeternum. The Lover's Appeal. Henry Howard Surry. The lover comforteth. The means to attain a happy life. Edmund Spenser. My love is like to ice, and I to fire. Coming to kiss her lips. John Dryden. Happy the man, and happy he alone. William Shakespeare. Sonnet 90. Seven age of men. All the world's a stage, And all the men and women merely players. Thomas Campion. Rose-cheeked Laura. Come, O come, my lives delight. Robert Herrick. How roses came red. William Blake. A Poison Tree. Robert Berns. A Man's a Man for A' That (Is there for honesty poverty). To a Mouse. To a Mountain Daisy. William Wordsworth. Lucy Gray or, Solitude. Samuel Taylor Coleridge. The Rime of Ancient Mariner. Koubla Khan. Christabel. Thomas Moore. The Minstrel Boy. The Last Rose of Summer. How dear to me the hour. George Gordon Byron. Farewell! To M. S. G. Twilight. So, we'll go no more a roving. Stanzas to Augusta. Percy Bysshe Shelley. Mutability. To the Men of England. To a skylark. John Clare. To Mary. Old noted oak. John Keats. In drear-nighted December. To Autumn. Alfred Tennyson. Godiva. Edgar Poe. The Raven. Annabel Lee. Robert Louis Stevenson. Heather Ale. Rudyard Kipling. Cities and Thrones and Powers. Song of the galley-slaves. William Butler Yeats. The Wild Swans at Coole. D. H. Lawrence. Piano. Edgar Poe. The Raven. Annabel Lee. Henry Wadsworth Longfellow. The Song of Hiawata. The Peace-Pipe. Walt Whitman. Song of Myself. Leaves of Grass. Robert Frost. Come in. The Tuft of Flowers. Carl Sandburg. Good morning, America. T. S. Eliot. La Figlia Che Piange. The Love Song of J. Alfred Prufrock. Wystan Hugh Auden. Lullaby. Sylvia Plath. Tulips. Morning Song. Wilfred Owen. A New Heaven. The End. W. H. Philip Larkin. Days. Tom Gunn. Tamer and Hawk. Alfred Edward Housman. Into my heart an air that kills. Richard Brautigan. Spinning like.

Твори для аудиторної роботи зі студентами V–VI курсу

Geoffry Chaucer. General Prologue of the Canterbury Tales. Thomas Wyatt. In Aeternum. Edmund Spenser. My love is like to ice, and I to fire. Walter Raleigh. On the Life of Man. Even such is time. W. Blake. The Sick Rose. A Poison Tree. John Dryden. Happy the man, and happy he alone. William Shakespeare. Sonnet 90. Sonnet 73. Ben Jonson. To Celia. That Women Are But Men's Shadows. John Donne. Batter my heart (Holy Sonnet 14). Robert Berns. A Man's a Man for A' That (Is there for honesty poverty). Thomas Moor. Oh, no-not ev'n when first we lov'd. Robert Herrick. Divination by a Daffodil. On Himself. The Severall Poems. George Herbert. Vertue. George Gordon Noel Byron. Sun of the Sleepless! My soul is dark. Stanzas to Augusta. Percy Bysshe Shelley. Mutability. Love's Philosophy. To the Men of England. John Clare. What is Life? Alfred Tennyson. Godiva. Allan Edgar Poe. The Raven. Thomas Hardy. Thomas Hardy. The Last Chrysanthemum. The Darkling Thrush. Emily Dickinson. Because I could not stop for Death. Marianne Moore. What are years? D. H. Lawrence. Self Pity. Wilfred Owen. Anthem for Doomed Youth. Siegfried Sassoon. The Attack. Dylan Thomas. And Death Shall Have no Domination. Henry Wadsworth Longfellow. Excelsior. Marianne Moore. What are years? Philip Larkin. High Windows. Days. Valery Bloom. Time. Cecil Day Lewis. It would be strange. Louis MacNeice. Prayer before Birth. Maya Angelou. Alone. Jack Kerouac. In Vain.

Твори для позааудиторної та самостійної роботи на V–VI курсі

Geoffry Chaucer. General Prologue of the Canterbury Tales. Thomas Wyatt. A renouncing of love. Madame, withouten many words. Philip Sidney. Come, sleep. With how sad steps, O Moon. Edmund Spenser. Sweet is the Rose. Sir Walter Raleigh to His Son. George Chapman. A coronet for his mistress, philosophy. John Keats. On First

Looking into Chapman's Homer. Christopher Marlowe. The passionate shepherd to his love. Ben Jonson. To the memory of my beloved master William Shakespeare. William Shakespeare. Sonnet 1, 3. Thomas Campion. A Booke of Ayres – II. I will go no more a-maying. There is a Garden in her face. John Milton. Lost Paradis. Eve to Adam. Fly, envious Time. Sonnet to the Nightingale. John Donne. Loves War. Love Alchemy. The Ecstasy. The Canonization. Robert Herrick. To the Virgins, to Make Much of Time. The Severall Poems. George Herbert. The Altar. The Quidditie. Andrew Marvell. Dialogue between the Soul and the Body. The Garden. Eyes and Tears. The Definition of Love. To his Coy Mistress. John Dryden. Hidden Flame. You charm'd me not. Alexander Pope. Ode on Solitude. The Dying Cristian to his Soul. From "Essay on Man". Thomas Gray. An Elegy Written in a Country Church Yard. William Blake. Ah! Sunflower. The Garden of Love. Samuel Taylor Coleridge. The Rime of Ancient Mariner. Kubla Khan. Christabel. Walter Scott. Love As The Theme Of Poets. To a Lock of Hair. Robert Southey. The Cataract of Lodore. George Gordon Noel Byron. Stanzas. Percy Bysshe Shelley. The world's wanderers. Love's Philosophy. Hymn to Intellectual Beauty. John Clare. First Love. The Peasant Poet. I am. An Invite, to Eternity. John Keats. Ode on a Grecian Urn. Ode To A Nightingale. To Hope. Alfred Tennyson. Godiva. A Farewell. When will the stream. Tears, Idle Tears. Elizabeth Browning. Consolation. If thou must love me. The Cry of the Children. Robert Browning. Prospice. Life in a Love. My Star. Christina Rossetti. Remember. Algernon Charles Swinburne. A Watch In The Night. Thomas Hardy. The Oxen. Gerard Manley Hopkins. God's Grandeur. Pied Beauty. Rudyard Kipling. Cities and Thrones and Powers. William Butler Yeats. The Second Coming. Easter, 1916. A Deep Sworn Vow. Ralph Waldo Emerson. Brahma. The Snowstorm. Days. Henry Longfellow. A Psalm of Life. Dante. Edgar Poe. The Bells. Emily Dickinson. I died for Beauty. D. H. Lawrence. The Ship of Death. Dylan Thomas. Do Not Go Gentle into That Good Night. Rupert Brooke. A

Dust. Siegfried Sassoon. Suicide in the Trenches. Wilfred Owen. A New Heaven. The End. Spring Offensive. Isaac Rosenberg. Break of Day in the Trenches. On Receiving News of the War. The Dead Heroes. Walt Whitman. I Hear America Singing. For You, O Democracy. I sit and look. Robert Frost. Birches. Stopping By Woods On A Snowy Evening. Soldier. Carl Sandburg. Threes. Prayers of steel. T.-S. Eliot. Hollow People. Morning at the Window. Ezra Pound. Ode Pour l'Élection de son Sépulcre. In A Station of the Metro. E E Cummings. now does our world descend... pity this busy monster not. W. H. Auden. Musee des Beaux Arts. Funeral Blues. Law like Love. Sara Teasdale. I thought of you... Wisdom. Debt. Youth And The Pilgrim. After Love. Marianne Moore. Poetry. Ogden Nesh. Inter-office Memorandum. Don't grin, or you'll have to bear it. Charles Bukowski.

Yes-yes. The tragedy of the leaves. Father, who art in heaven. Sylvia Plath. Daddy. Lady Lazarus. Ted Hughes. Examination at the Womb-Door. Philip Larkin. Next, Please. Aubade. This be the verse. Talking in Bed. Robert Lowell. History. Epilogue. The Lesson. The Dolphin. Elisabeth Bichop. Visits to St. Elizabeth's. One Art. Seamus Heaney. Death of a Naturalist. Valediction. Digging. E. Thomas. The Owl. R. S. Thomas. Bright Field. Thom Gunn. Tamer and Hawk. Denise Levertov. A Solitude. City Psalm. What were they like? Allen Ginsberg. Howl. America. Song. Maya Angelou. Alone. Still i Rise. Richard Brautigan. The Return of the Rivers. The Final Ride. The Death of Time. Le Roy Jones. Ancient Music.

Список використаної літератури

1. Гадамер Г.-Г. Про вклад поезії в пошук істини. Антологія світової літературно-критичної думки. – Львів: Літопис, 1996. – С. 216–222.
2. Гайдеггер Г. Гейдерлін і сутність поезії // Антологія світової літературно-критичної думки. – Львів: Літопис, 1996. – С. 198–207.
3. Гегель Г. Ф. Эстетика: в 4 т. – М.: Искусство, 1969. – Т. 3. – 623 с.
4. Кант И. Собр. соч.: в 8 т. – М., 1994. – Т. 5. – 414 с.
5. Лотман Ю. М. Анализ поэтического текста. – СПб., 1996. – 846 с.
6. Смелякова Л. П. Художественный текст в обучении иностранным языкам в языковом вузе. (Теория и практика отбора). – СПб., 1992. – 142 с.
7. Ящук Ж. М. Екзистенційність як художньо-естетичний метод в українській літературі ХХ століття: автореф. дис. ... канд. філос. наук. – К., 1998. – 18 с.